

ШЫҢ

СЭКП Тыва обкомунун, Тыва АССР-нин Дээди Советинин болгаш Министрлер Чөвүлелинин органы

1963 ч. **НОВАБРЬ** 19 **вторник** № 273 (5677). **Өртөз 2 көп.**

СЭТА-НЫҢ ДЫҢНАДЫЫ

„Космос-22“ ужудуушкунда

«Космос-22» деп, Черниң кылымал спутнигиниң ээлчегин салып үндүрүшкүнүн 1963 чылдың ноябрь 16-да Совет Эмгектинге кылган. 1962 чылдың марттын 16-да СЭТА-нын чарлааны программаны Бузугар космос деленин шинчилээрин үргүчүлээрине көрдүнгөн эртем аппаратуразын спутникти тургускан.
Спутникти мындагы параметрлерин орбитага салып үндүргөн: долганарынын эге үези — 90,3 минута; Черниң кырындан эң-не ырак эртериниң хемчээли (апогейинге) — 394 километр; Черге эң-не чоок эртерин (перигейинге) — 205 километр; орбитанын эваторже ийленчээниң булу — 64 градус 56 минута.

Эртем аппаратуразындан аңгыда спутникте бар чүүдөр болза: 19,995 мегагерц частотага ажылдап чоруур радио дамчыдычысы; орбитанын элементтерин ылаптыг хемчээринге хереглээр радиосистема; приборларның болгаш эртем аппаратуразының ажылының дугайында медделерин Черге дамчыдырыга хереглээр радиотелеметрикти система. Спутникте тургускан аппаратура чогуучалыг ажылдап чоруур. Кээл турар информацияны таарыштырылга-саналга төвү ажылдап кылып турар.

Ак-Довурактын онза чугула тудуунда

Графикти шыңгы сагыыр

«Тыва даг-дүгү» тудуг эргелелинде бо хүнерде — эң хайымышкынын ажылдын тудуу. Ол байдалды тодазы-биле билип көр төлөөде, эртен он айлар иштинде ажылга хол-башкан чамдык чүүдөлерин көрө аргык эвес. Тудуг эргелелинде нитазы-биле 37 бригада бар, олардан эртен он айлар иштинде 16 бригада онзагалын дөдүр күсүдөн шыда-ваан. А тудуг участкаларын ап көрүбүз, олардын чамдыктын көрүзү-үзү оон-даа куду. Саннар бо-дур: бо дугаар үлестүү участкасында (6) дээрге фабрика тудуу ол болгай — 6 бригадалан 3 бригада 10 айларын онзагалын чедир күсүтпөшөн. Чурталга тудуунун бирги участкасын алырга, он айларын онзагалын 9 бригадын 3-жи күсүтпөшөн.
Иңчаа бир эвес нитазы тудуг эргелелин талазы-биле акша шинчелдиргелерин ап көр болза, он айлар дургуунда 1,2 миллион хире рубльди шинчелдир алган. Бо дээрге мында-да четпес.
Иңчаа бүгү-ле тудууларын бай-далы дүвүрөөнүн байдалы тудуу турар. Иңагыш марыйш чаа болган партия-ажыл-агыш активиян туралы СЭКП ТК-нн келген эң Күмүйш тудуунун байдалы дүвүрөөнүн-дир, чынаа-даа шууг идеге чок эвес-тир деп чө-вү-биле айтып турган. Ам хамык ужура ажылды организастаарында. Чте дээрге дерилгелер колдуну-да четпир, ажылдын күжүн четпелен чыгар талазы-биле хемчеглер алыш-кан. Чижээлээр, сөөлүгү каш хүнер иштинде янзы-бүрү черлерден 260 хире кижини ажылга шууг хулаа-далган. Чамык черлер, илаагыш кон-

Мергежилдиг тудугжулар немешкен

АН-ДОВУРАК (телефон-биле). «Тыва даг-дүгү» тудуг эргелелинде сөөгү үеде ажылчылар-биле хандырты-нарине оңа ичээлгэй салып кел-ген. Ол таварылга эвес. Моон му-рунда эргелел ажылдын күжү че-дишпес дээш, дүшкөн-на кижилерин ажылга хулаан алып, тудууну тус-кай мергежилди билбес-даа кижилерин арга-чаадаар дашчыладып, бе-тончудалып, бимачылаадып чору-дурга таварым келген. Оң түн-дүнде комбинаттыг тудуг объекти-леринде ажыл паны күсүткенин, күш-ажылды организастаары сан-даргай байдалга чедир турган. Эң-не моондагы кол чүүл болза, херек кырында тудуг эргелелинде тус-кай мергежил чок кижилер колдап ажылдын сайынны көвүдөөн бол-ду.
Бо четпести эде тургузары-биле СЭКП Тыва обкомунун шиптириниң бузугар, онза чугула ужура-дуу-дурга бо тудуг республиканын аян-бүрү тудуг организастаарында беким мергежилдиг тудугжуларын угу-отрады бо хүнерде мында чедик келген. Кызыл хоорайнын тудуг ор-ганизастаары 21 кижини чорууду берген. Коммунисттер чорутканы 38 кижини 16-ы «Восток-сантех-монтаж» участкасында ажылдап кир-ген, мында ажылчыларга үлегер-чижөөп көргүзе бергеннер. Барым-Хемчик району коммунисттердин шиптиринин 21 тудугчу, Шагалач Арыдан — 21, Хову-Аксандан — 36, он иштинде «Тывакоальс» тудуг эргелелинде 23 кижини Ак-Довурак-та кээп ажылдап киришкен.
Чугле республиканын аян-бүрү булунарарындан эвес, харын-даа ө-скө черлерден бени мында беким мергежилдиг тудугжулар көш турары өөрчүгүч. Красноярск крайдан 5 эң шөөр бимачык мергежилдиг тудугчулар Ак-Довуракта шипти-биле 254 тускай мергежилдиг тудугжулар немешкен.
Бо бүгү — Ак-Довуракта тудуг ажылдары чорударынын темпизин, күш-ажылдын бурудуктуунун бол-гаш организастынын бедилеринге улууг идирилг болган. Илаа чыда гра-фик күсүдөөнүн талазы-биле муру-нда турган четпестерин чайлаар арнады берген.
Бо онза чугула тудуунун кижиле-ри бо хүнерде холау тудууну ажылдап турар апарганын айтыр чыда. Мураакчаларын арасында Ак-Довурак № 12 АК-нын бирги автоколлективинин чылаачызы Мон-гун Чайгаан-оол, фабрика тудуунда эң хай ажыл стажыг болуп турар Эм Мокрааштың 19 кижини состав-тыг дашчы-бетончу бригаданы, он Калдар-оолдун удурутканы бөтөнчулар бригаданы дөш оон-даа өскелер ту-дуга үлегерлиг ажылдап турарлар.

Л. И. Брежневтин Иранда чоруп турары

МОСКВА. (СЭТА). ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун Даргазы Л. И. Брежнев шахиншах Мохаммед Реза Пехлевиниң чалаанын Бузугар албанын аян-чоруун кылып, Москвадан Тегеранга челе бергенин моон мурунда радиога дыпнаткан болгай.
ТЕГЕРАН. (СЭТА). Иранда албанын аян-чоруун кылып чоруп турар ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун Даргазы Л. И. Брежнев ноябрь 17-де Шах Мохаммед Реза Пехлеви-биле укуршкан.
Ол-да хун Л. И. Брежнев Ираннын аян-чоруун адым Пехлеви Реза Шахтын хөөруге велөкту салган. Оң кожаазында бижээни: «ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун Даргазы Л. И. Брежневтин».
Велөкту салып турда, шахтын дугаарызын чорутуу салгалачызы Голман Реза Пехлеви олурушкан.
Л. И. Брежневтин турары Голман олурудан Реза Шахтын марволейи турар Рей хоорайга чедир өрүктү дугаар хундуулу совет аалчыга мурунуну куумчуларында чымылган хун-иш тегеранчылар байыр чедирин турган.
Ираннын премьер-министри Аса-долла Алям ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун Даргазы Л. И. Брежневче чоруйн.
Ол ужуражымышкынын үезинде беседа болган. Л. И. Брежневти улеп чоруур кижилер анаа олурушкан.
ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун Даргазы Л. И. Брежневтин турары Голман олуруда Иранда турар экин болган төлөө черлериниң баштыгынын Л. И. Брежневте тааныштырынын буудалы болган.
ТЕГЕРАН. (СЭТА). ССРЭ-нин Дээди Советинин Президиумунун Даргазы Л. И. Брежнев Ираннын шахи Мохаммед Реза Пехлеви-биле алдар болдуруп, Голман олурудагы шай-далга кылган. Шайдалга Ираннын премьер-министри Асадолла Алям, Ираннын министрлер кабинелинде кижигүнери, күрүенин дээди дүкү-меттери, иран армиянын генераллары кирешкен. Совет талдан шайдалга Л. И. Брежневти улеп чоруур Талкы ССРЭ-нин Министрлер Чөвүлелинде даргазы А. Каларов, ССРЭ-нин кула-тура министринин бирги ораалчызы А. Н. Кузнецов, ССРЭ-нин дашкык харектер министринин ораалчызы С. Г. Лапин, Совет Эмгектин Иранда ачкыи Г. Т. Зайцев олар киришкен.
Шайдалга үезинде Л. И. Брежнев биле Мохаммед Реза Пехлеви чөвө чыдаалган.
Хулаа алышкыны чымыл, найы-раадыг байдалга өрткен.

Тыва АССР-нин Министрлер Чөвүлелинде Тыва АССР-нин көздө черлеринде бот-тывынгыр уран чуулдуг республика көрүлдөзүн эртериниң дугайында

Көздөге культура-чырымдыктын албан черлеринин ажылдын улам-на күштүдүр, эртеринде согулга-биле база СЭКП ТК-нын оны Плену-муну шиптирлерин амчыларга бот-талдыр дөш бот-тывынгыр уран чуулдуу моон соңгаары хожжула-дын, оң идеягн утка-шынар, уран деленин бедилер, колхозчулар-ын болгаш совет ажылчыларын, көздө интеллигенттерин бот-тывын-гыр уран чуул бөлүмүнеринин ажыл-дыга калбаа-биле кириштирер со-рулга-биле СЭКП ТК-нын РСФСР-нин Министрлер Чөвүлели 1963—1964 чылдарда бот-тывынгыр уран чуулдуу бот-тывынгыр уран чуулдуу көрүлдөзүн эртериниң дугайында доктаалды хулаан алган. Бо көрүлдөзүн тудука көрүлдөзүн 1964 чылда ийги чар-тымында Кызыл хоорайга эртериниң ол доктаалды көргөн.
Ол доктаалда моон ааанда чүү-дөри айтылган:
Көздө бот-тывынгыр уран чуул-дуг республика көрүлдөзүн район-нарга организастап чорударын бол-гаш оң эртериниң райкуусомнарга таласкан. Көрүлдө эртериниң рай-ондо болгаш көздө черлерин орком-тедин 1963 чылдың декабрь 1-ге чедир тургузарын райкуусомнарга таласкан.
Бо көрүлдө болза районнарда 1964 чылдың сентябрь 1-ге чедир эртен турар ужурулуг.
Тыва АССР-ниң Култура минис-терствосу болгаш райкуусомнар бот-тывынгыр уран чуулдуу көздө рес-публика көрүлдөзүн чогуур үе-ша-нда белеткен чорулар болгаш оңу идеягн утка-шынар, уран-мергежил талазы-биле беким делениге эртерини хандырар. Ол шык, көрүлдөзүн үезинде культура-чырымдыктын албан черлеринин ажылдын көздө эң-че күштүдүр чорудар, ССРЭ-нин чедикшилеринин база бистин республиканың болгаш районуну, тус-терде айма-агыларның күш-ажыл-

Партиянын хоочун ажилдакчызынга шаңнал

Совет Эмгектинин Коммунисттер партиянын мурунда аян-дыма-ларды дөш база төртүтүнгөн хунунде бот-тывынгыр уран чуулдуу хемчег-лери ап турган, хай мун кижилер коллективти шын эвилелден турган, ол согулгагы күсүдөн шыдаар дээрин ак-доураакчалар бүтүр-ели-биле чугулаалар турарлар.
С. САМБА-ЛЮНДУП, Т. ТАЛГАНЧИК, «Шынын» корр.

Хоорай Сөвединиң депутаттарына

Ажылчы чоңнар депутаттарынын Кызыл хоорай Советинин IV сессия-нын 1963 чылдың ноябрь 22-ге хундускуну 3 шакта СЭКП хоорос-

ДЕЛГЕЛГЕНИН ПАВИЛЬОННАРЫНДА

ССРЭ-нин улау ажыл-агый чедикшилеринин делгелгенин павильоннарында, СЭКП ТК-нын ам болуп Пленумунга уткуштур белетке-лгелден. Павильоннарын чартыла-дын кылып, чаа экспонаттарын сөөр-түп экеп турар. Машина бүдүрүл-генин заводтары делгелгеге чаа-чаа машиналарын чорудуп турар.
Делгелгени суурнап келген киж-тер, экскурсиялар норандан бол-гаш Пленумдун киржишчилери көздө ажыл-агыйнын механизацияланд болгаш электрификациясында эге-леш өскө-даа чаа чүүдөр-биле, та-ныжар. Львовта көздө ажыл-агый машиналарының заводуну бүдүр-гени ОНУ «комета» деп солун экспон-ат көрүчүдөрүнүн суурнагынын хаара тудары чугаалган. Ол болза та-рык, ногаа культуруларын, сад-тарын, арга-арыгынын хоралакчы-ларын чок кылырынга ажылдар тускай химиктиг чаштырыкчы-дыр. Бо чаштырыкчы шакта-ла 1,8-тон 11,8 тон шөлдү хожг химиктиг бүдү-рүлдө-биле чаштырар аргалыг. Иң-чангаш оңу улуу хемчээлдиг ажык-шалкын болгаш садтарнын хоралакчыларын удуукаарында чедик-шинин-биле ажылдап болду.

СЭКП ТК-НЫҢ ПЛЕНУМУНГА УТКУШТУР

Ногаан „өрттүн“ өжүрүкчүзү

Өрт халап ады-бүрү болур. Бажын-балгат өргөн бээр, арга-арыг болгаш хову-шөддерин-даа өрттерин тургузаар. Иңчаа-даа кижинин амчыралында өрттүгү бир адыс көргүчүг — чогаан «өрт» чүүдөн-даа көргүчүг уруктур-ды! Ол дээрге — культуру унуштерден хунуну херелерин, ая-шыкты болгаш төрөтүнүн те-мининги хайыраанын хулаан, бу-лаап алгаш баар бок үнүштө-дүр.
Оон мынд болбас арганы чок. Бо дээрге бузуг химия лабора-торияларын төвү. Ол лаборато-рияларын бирөөнүн эргелекчи-зи Леонид Дмитриевич Стово, гербицидтер дугайында чугулаан эгелөөн.
— Эгеленде чен чүгдө ийи сактан көргүзүп көрөй. Чангыс гербицид тарылга шөлдүндө бис бок үнүштөрин ужуу-биле ийи пентер тарамын идирип турар бис. Нарын эвес саналга бузуга бенин чүртүгү бүтү тарылга шө-лдүндө бок үнүштөр чыда-ла бар миллилар пуд ажыг тарамы бу-лаап алган барып турар-дыр. Мы-чангаш ол бок үнүштү чок кыл-дыр узуткаар ужурулуг шыккажы. Гербицидтер чогуу-на борта биске дуулаар ужурулуг. Оларнын ажыктыгы мында. Гербицидтер ады болза, «герба» — чашпан, «чело» — ууткап турар хен бед-ленин дылдан үлегерлен алган өскөр. Оларнын эң-не неперепар-тейн — «2,4-Д» деп препарат-та натрий болгаш амин дустары хай. Ону тарга культураларын тарам шөддөргө үнүп келер бок үнүштөр уаукаарында ажыл-дал турар.
Амыг үеде тус-тус культуралар-нын ийикке бир болук культура-ларын бок үнүштөр-биле деме-сезинге херектинг препараттар-ны тургузуп турар. Чижээ, куку-руза тарам шөлдүн бок үнүштү узуткаарына таарыштырган си-маны болгаш атраал деп презе-раттар дык ажыктыг болуп ту-рар.
Гербицидтерин болгаш өскө-даа химиктиг камгалаа аргаларын калбаа-биле херелерин бистин чүртүгүстүн көздө ажыл-агыйы-га кандыг ужура-дуузалыг болуп турарын ол-ла институтун эго-ромияи Т. Н. Рыгалова мынчаар тайылбырлап турар:
— Гербицидтерин хөвөн бол-гаш чыгар сөккөзү шыкпак тек-никтиг культураларын бир ге-тарынга хереглээнден 30 ки-лор хунуу, а кукурузанын ге-тарынга — 20 кижини хунуу кампап алып артын берип турар. Культурулу унуштерин химиктиг арга-биле камгалаарында чары-далдын дылдан үлегерлен алган рубль бүрүзү-ле 20—30 рубль өртөктүг дүжүтү камал-алып арганы берип турар.
Бо саннар дээрге мыр ышкып дыналып турар. Бистин партия-ысы чүртүгү көздө ажыл-агыйын химиянын чедикшилерин-биле чөспөгдөр деп турар амыг үеде минералдык чедикшилерин болгаш химиктиг препараттар хову-шөддөргө улам-на хай

Б. КЛУНИКОВ.

Хөй уругларлыг иелерни „Иениң алдары“ орден-биле болгаш „Иениң медалы“ медальдар-биле шаннаар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунун ЧАРЛАРЫ

ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунун өмүзүннүн шаңнаары болза:

ТҮНДҮЗ РАЙОН

БЕШ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Ады-Тууш Долзатмаа Чамбаева — Бай-Хаак суурда өг-бүлө ээзи.
2. Березикова Вера Осиповна — Балгазын суурда өг-бүлө ээзи.
3. Беполова Надежда Ивановна — Сосновка суурда өг-бүлө ээзи.
4. Дажима Ана Ак-ооловна — Сосновка суурда өг-бүлө ээзи.
5. Дамды Чылбак Дост-ооловна — «Тилелге» совхозта өг-бүлө ээзи.
6. Донгак Сереч Доктановна — «Тилелге» совхозта школа ажылчы.
7. Ондар Стааи Саяновна — Кузнецов суурда өг-бүлө ээзи.
8. Ивоник Александр Федоровна — Балгазын суурда өг-бүлө ээзи.
9. Куулар Дура Далдычева — «Тилелге» совхозта өг-бүлө ээзи.
10. Куулар Селип Наттиновна — «Тилелге» совхозта өг-бүлө ээзи.
11. Куулар Суван Танзын — «Межегей» совхозтуң ажылчы.
12. Лопсан Чекела Моргуй-ооловна Суг-Бажи суурда өг-бүлө ээзи.
13. Малыева Валентина Александровна — «Революциячыл чалымчы» колхозтуң колхозчуу.
14. Манева Ирина Порфирьевна — Балгазын селхозунуң ажылчы.
15. Мартынова Елизавета Тимофеевна — Марачевка суурда өг-бүлө ээзи.
16. Минчир-оол Суван Навытовна — «Совет Россия» колхозтуң колхозчуу.
17. Монгуш Билимаа Чамбаева — «Тилелге» совхозта өг-бүлө ээзи.
18. Монгуш Седен Кара-Хуняева — «Элегес» совхозта өг-бүлө ээзи.
19. Монгуш Татяна Николаевна — дуржулга станицаның ажылчы.
20. Монгуш Дукт-Кыс Тамбаева — Кочетово суурда өг-бүлө ээзи.
21. Оглезнева Асия Ивановна — Сосновка суурда өг-бүлө ээзи.
22. Оон Димаа Баджыковна — Кочетово суурда өг-бүлө ээзи.
23. Оон Долзатмаа Келликовна — Кочетово суурда өг-бүлө ээзи.
24. Оон Долзатмаа Сувановна — Бай-Хаак суурда өг-бүлө ээзи.
25. Оон Пияки Адыя — «Межегей» совхозтуң ажылчы.
26. Оон Тиртык-Кара Увансатовна — дуржулга станицаның ажылчы.
27. Оон Часкалаа Майындыевна — Кочетово суурда өг-бүлө ээзи.
28. Оон Чиндак Кыс Маадир-ооловна — Кочетово суурда өг-бүлө ээзи.
29. Оон Чымыс Саржуева — Бай-Хаак суурда өг-бүлө ээзи.
30. Портой-оол Каравай Чара-дасаян — Кочетово суурда өг-бүлө ээзи.
31. Разапова Лукерья Николаевна — Бай-Хаак суурда өг-бүлө ээзи.
32. Саидмамма Сара Денди-ооловна — Кочетово суурда өг-бүлө ээзи.
33. Старикова Ксения Афанасьевна — көдээ ажил-агыйнч механизация үндүшүнүн ажылчы.
34. Тараачи Долзатмаа Эрез-ооловна — «Совет Россия» колхозтуң колхозчуу.
35. Терентьева Зинаида Ивановна — Владимировка суурда өг-бүлө ээзи.
36. Тогул Раиса Хургадаевна — Балгазын суурда өг-бүлө ээзи.
37. Шарбарина Зинаида Акифовна — Балгазын суурда өг-бүлө ээзи.
38. Шарбарина Татьяна Ивановна — Балгазын суурда өг-бүлө ээзи.
39. Шумова Тамара Павловна — Межегей суурда өг-бүлө ээзи.

БЕШ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Бивий Бадылай Алексеевна — «Чаа орук» колхозтуң колхозчуу.
2. Бомбурек Серинмаа Олеси — «Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчуу.
3. Донмуг Ындараа Бады — Берд-Дог суурда өг-бүлө ээзи.
4. Енаа Мария Санаа — II чыл школаның башкызы.
5. Самдан Маны Сандак — «Чодураа» колхозтуң колхозчуу.
6. Соия Ошку-Саар Шойгар — «Чодураа» колхозтуң колхозчуу.
7. Уша Александр Чооду — «Чодураа» колхозтуң колхозчуу.
8. Аылбан-оол Долай Доржу — «Чодураа» колхозтуң колхозчуу.
9. Чекелма Саар Амгытеевна — «Чаа орук» колхозтуң колхозчуу.

ЧЕДИ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Кушактаар Мария Шурлапашева — «Май 1» колхозтуң колхозчуу.

АЛДЫ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Ко Тамира Эректоловна — «Совет Тыва» колхозтуң колхозчуу.
2. Чекелма Мария Лесотеевна — Тоора-Хем көдээ Советте өг-бүлө ээзи.

БЕШ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Ак Караштаа Боденева — Тоора-Хем көдээ Советте өг-бүлө ээзи.

УЛУГ-ХЕМ КӨДЭЭ РАЙОН СЕС УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Дуаш Толуш Нава — «УТКА 25 чыл» совхозтуң ажылчы.
2. Ховалы Сердина Ивайло-ооловна — «Найрал» совхозтуң ажылчы.
3. Шараян Долзатма Сономовна — Будун-Терек суурда өг-бүлө ээзи.

ЧЕДИ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Донгак Екатерина Дмитриевна — Шаган-Арыг хоорайда өг-бүлө ээзи.

АЛДЫ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Аракчаа Костук Шожул — «Улуг-Хем» совхозтуң ажылчы.
2. Биче-оол Энпикис Колбанов — «Х Улуг хура» колхозтуң колхозчуу.
3. Кыргыс Серинмаа Сары-оол — Жаялов аттыг колхозтуң колхозчуу.
4. Ярославцева Матрена Трофимовна — Чаа-Хем суурда эмилгенчи повари.

БЕШ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Баир Монгуш Чарындаковна — «Күш-ажылдыг астуу» колхозтуң колхозчуу.

„Шынга“ парлаттыгандан соонда

Бо чылдың октябрь 19-та үнгөн № 249 «Шынга» «База талпаарының кырында» деп эгилег иш Л. Монгуштуң мал семитир «Сукпан» совхозтуң ишча белен эвезин илгертен чулуу парлаттыгандыг.

Тыва АССР-ниң көдээ ажил-агый продукттары бугуериниң болгаш белетээриниң министрствозунун министриниң бири ораканчызы эш М. Достан-оолдун редакцияга дыңатынасы болза, авторнун бирил турары фактылар хыналдадан шын болуп илерез.

Совхозтуң партия организациязы моон аазадан чөмчөлери алган: Кызыл хоорайның муруну талазында Чедер бар орук чанында 5 кыштагларның септелгизин дооскан болгаш чамдын таарымча чок туттугдан кыштагларны эде кылган. Кыштаг бурузунда саванын сөөртүп чедирген.

Малчыларның чуртталга байжанынын чугайлап, пениларын салып, бүрүн септэн. Совхозтуң улуг агрономунуң удурутгалы-биле мал чечин кыштагларже чедирер 3 машина, 3 тракторда 11 кижи быгытталгынган. Балгазын девиствозинге кыштаг кыллары-биле 6 кижи составтыг бригада ашылдан кирипкен.

Наа-Хем районунуң Улуг-Ажыкта «МТС-50» маркылыг 7 трактор 2 пресстиг, 17 кижи составтыг бригада 2 элтигет ашылдан тургаш 300 баш имек кирер бир улуг нанааны кылган. Ол ышкаш Шивилинге баш 300 баш мал кыштадарын планнан, ында 60 тонна амыг саван болгаш 300 тонна сигенин белеткэн.

ЧЕДИ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Кыргыс Норбель Магабал — коммунал ажил-агый чериниң ажылчы.
2. Мурзакеева Намзал Чамьян — Берд-Дог көдээ Советте өг-бүлө ээзи.
3. Ховалы Толуш Арзылан — «Чодураа» колхозтуң колхозчуу.

БЕШ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Даржа Идам Конгур — «Ак-Эрик» колхозтуң колхозчуу.
2. Карий Надежда Дамзын — «Чаа орук» колхозтуң колхозчуу.
3. Лопсан Шуря Сагаа — Ленин аттыг колхозтуң колхозчуу.
4. Лоовой Максим Шырап — «Чаа орук» колхозтуң колхозчуу.
5. Маггар Серинмаа Маажий — «Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчуу.
6. Мелдээн Долзатмаа Дымбаа — Ленин аттыг колхозтуң колхозчуу.
7. Шожулап Чажитмаа Оок — «Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчуу.

АЛДЫ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Ко Тамира Эректоловна — «Совет Тыва» колхозтуң колхозчуу.
2. Чекелма Мария Лесотеевна — Тоора-Хем көдээ Советте өг-бүлө ээзи.

БЕШ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Ак Караштаа Боденева — Тоора-Хем көдээ Советте өг-бүлө ээзи.

УЛУГ-ХЕМ КӨДЭЭ РАЙОН СЕС УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Дуаш Толуш Нава — «УТКА 25 чыл» совхозтуң ажылчы.
2. Ховалы Сердина Ивайло-ооловна — «Найрал» совхозтуң ажылчы.
3. Шараян Долзатма Сономовна — Будун-Терек суурда өг-бүлө ээзи.

ЧЕДИ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Донгак Екатерина Дмитриевна — Шаган-Арыг хоорайда өг-бүлө ээзи.

АЛДЫ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Аракчаа Костук Шожул — «Улуг-Хем» совхозтуң ажылчы.
2. Биче-оол Энпикис Колбанов — «Х Улуг хура» колхозтуң колхозчуу.
3. Кыргыс Серинмаа Сары-оол — Жаялов аттыг колхозтуң колхозчуу.
4. Ярославцева Матрена Трофимовна — Чаа-Хем суурда эмилгенчи повари.

БЕШ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Баир Монгуш Чарындаковна — «Күш-ажылдыг астуу» колхозтуң колхозчуу.

„Шынга“ парлаттыгандан соонда

Бо чылдың октябрь 19-та үнгөн № 249 «Шынга» «База талпаарының кырында» деп эгилег иш Л. Монгуштуң мал семитир «Сукпан» совхозтуң ишча белен эвезин илгертен чулуу парлаттыгандыг.

Тыва АССР-ниң көдээ ажил-агый продукттары бугуериниң болгаш белетээриниң министрствозунун министриниң бири ораканчызы эш М. Достан-оолдун редакцияга дыңатынасы болза, авторнун бирил турары фактылар хыналдадан шын болуп илерез.

Совхозтуң партия организациязы моон аазадан чөмчөлери алган: Кызыл хоорайның муруну талазында Чедер бар орук чанында 5 кыштагларның септелгизин дооскан болгаш чамдын таарымча чок туттугдан кыштагларны эде кылган. Кыштаг бурузунда саванын сөөртүп чедирген.

Малчыларның чуртталга байжанынын чугайлап, пениларын салып, бүрүн септэн. Совхозтуң улуг агрономунуң удурутгалы-биле мал чечин кыштагларже чедирер 3 машина, 3 тракторда 11 кижи быгытталгынган. Балгазын девиствозинге кыштаг кыллары-биле 6 кижи составтыг бригада ашылдан кирипкен.

Наа-Хем районунуң Улуг-Ажыкта «МТС-50» маркылыг 7 трактор 2 пресстиг, 17 кижи составтыг бригада 2 элтигет ашылдан тургаш 300 баш имек кирер бир улуг нанааны кылган. Ол ышкаш Шивилинге баш 300 баш мал кыштадарын планнан, ында 60 тонна амыг саван болгаш 300 тонна сигенин белеткэн.

ЧЕДИ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Кыргыс Норбель Магабал — коммунал ажил-агый чериниң ажылчы.
2. Мурзакеева Намзал Чамьян — Берд-Дог көдээ Советте өг-бүлө ээзи.
3. Ховалы Толуш Арзылан — «Чодураа» колхозтуң колхозчуу.
4. Ады уругларны төрөөн болгаш кижизиткен иелерниң иениң медалы — Одреннин III чергези-биле

ЧЕДИ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Кыргыс Норбель Магабал — коммунал ажил-агый чериниң ажылчы.
2. Мурзакеева Намзал Чамьян — Берд-Дог көдээ Советте өг-бүлө ээзи.
3. Ховалы Толуш Арзылан — «Чодураа» колхозтуң колхозчуу.

БЕШ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Даржа Идам Конгур — «Ак-Эрик» колхозтуң колхозчуу.
2. Карий Надежда Дамзын — «Чаа орук» колхозтуң колхозчуу.
3. Лопсан Шуря Сагаа — Ленин аттыг колхозтуң колхозчуу.
4. Лоовой Максим Шырап — «Чаа орук» колхозтуң колхозчуу.
5. Маггар Серинмаа Маажий — «Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчуу.
6. Мелдээн Долзатмаа Дымбаа — Ленин аттыг колхозтуң колхозчуу.
7. Шожулап Чажитмаа Оок — «Коммунизмче орук» колхозтуң колхозчуу.

АЛДЫ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Ко Тамира Эректоловна — «Совет Тыва» колхозтуң колхозчуу.
2. Чекелма Мария Лесотеевна — Тоора-Хем көдээ Советте өг-бүлө ээзи.

БЕШ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Ак Караштаа Боденева — Тоора-Хем көдээ Советте өг-бүлө ээзи.

УЛУГ-ХЕМ КӨДЭЭ РАЙОН СЕС УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Дуаш Толуш Нава — «УТКА 25 чыл» совхозтуң ажылчы.
2. Ховалы Сердина Ивайло-ооловна — «Найрал» совхозтуң ажылчы.
3. Шараян Долзатма Сономовна — Будун-Терек суурда өг-бүлө ээзи.

ЧЕДИ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Донгак Екатерина Дмитриевна — Шаган-Арыг хоорайда өг-бүлө ээзи.

АЛДЫ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Аракчаа Костук Шожул — «Улуг-Хем» совхозтуң ажылчы.
2. Биче-оол Энпикис Колбанов — «Х Улуг хура» колхозтуң колхозчуу.
3. Кыргыс Серинмаа Сары-оол — Жаялов аттыг колхозтуң колхозчуу.
4. Ярославцева Матрена Трофимовна — Чаа-Хем суурда эмилгенчи повари.

БЕШ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Баир Монгуш Чарындаковна — «Күш-ажылдыг астуу» колхозтуң колхозчуу.

„Шынга“ парлаттыгандан соонда

Бо чылдың октябрь 19-та үнгөн № 249 «Шынга» «База талпаарының кырында» деп эгилег иш Л. Монгуштуң мал семитир «Сукпан» совхозтуң ишча белен эвезин илгертен чулуу парлаттыгандыг.

Тыва АССР-ниң көдээ ажил-агый продукттары бугуериниң болгаш белетээриниң министрствозунун министриниң бири ораканчызы эш М. Достан-оолдун редакцияга дыңатынасы болза, авторнун бирил турары фактылар хыналдадан шын болуп илерез.

Совхозтуң партия организациязы моон аазадан чөмчөлери алган: Кызыл хоорайның муруну талазында Чедер бар орук чанында 5 кыштагларның септелгизин дооскан болгаш чамдын таарымча чок туттугдан кыштагларны эде кылган. Кыштаг бурузунда саванын сөөртүп чедирген.

Малчыларның чуртталга байжанынын чугайлап, пениларын салып, бүрүн септэн. Совхозтуң улуг агрономунуң удурутгалы-биле мал чечин кыштагларже чедирер 3 машина, 3 тракторда 11 кижи быгытталгынган. Балгазын девиствозинге кыштаг кыллары-биле 6 кижи составтыг бригада ашылдан кирипкен.

Наа-Хем районунуң Улуг-Ажыкта «МТС-50» маркылыг 7 трактор 2 пресстиг, 17 кижи составтыг бригада 2 элтигет ашылдан тургаш 300 баш имек кирер бир улуг нанааны кылган. Ол ышкаш Шивилинге баш 300 баш мал кыштадарын планнан, ында 60 тонна амыг саван болгаш 300 тонна сигенин белеткэн.

ЧЕДИ УРУГЛАРНЫ ТӨРЭЭН БОЛГАШ КИЖИЗИТКЕН ИЕЛЕРНИ „ИЕНИҢ МЕДАЛЫ“ МЕДАЛЬДЫҢ И ЧЕРГЕЗИ-БИЛЕ

1. Кыргыс Норбель Магабал — коммунал ажил-агый чериниң ажылчы.
2. Мурзакеева Намзал Чамьян — Берд-Дог көдээ Советте өг-бүлө ээзи.
3. Ховалы Толуш Арзылан — «Чодураа» колхозтуң колхозчуу.
4. Ады уругларны төрөөн болгаш кижизиткен иелерниң иениң медалы — Одреннин III чергези-биле

САЯН ГЭС-ТИҢ ТУДУУНДА

СЭКП-ния төөгүлүг XXII съездинге илеткелинге Н. С. Хрушев Енисейге Саян гидроэлектростанциясы база тургусунар деп чугаалаан. Ол дээрге коммунизминин улуг тудугларының бирээзи-дир.

Красноярск ГЭС долу күчүзүнге кирген соонда, оон тудугжулары Енисейни өрү 400 км хире, күчүлүг хеминин чалым кашпалдарындан ушта чүткүп үнгеш, Минусинск чынааазынче шөлөзүн агып чыдар черинге чеде бээрлер.

Устулду чурктук көрүңер, Маана, Карлов кызаанынга энергетиканың чаа күчүтени — Саян — Шувенск ГЭС-тиң ийи чүс дөртөн метр хире бедиң плотиназы туттунар.

Ол плотина тургустунар, Енисейниң кижиге ийи удаа чагыртканы ол болур.

Келр удеги ГЭС-тиң турар черинге бо чылдан эгелде чаа-чаа хөй — техниканы экепел турар.

Дивногорскиден 600 тонна ар баржалар сөөрткөн дистанчек суднолар мында бар.

Боттарының алган хулаалелерин судночулар алдарлы-биле күөсеткенер. Олар техниканың тудугта амыг уде эргежок чугулазы, кижын оңу кургаг чер оору-биле сөөртүп чедирини бергезин эки медереп билгенер.

Күшүгү экскаваторлар, бульдозерлер баржалар боттары-ла дүже кылаштажып келгенер. Бурунгаар чоруптарыңа олар кажан-даа беленер.

Красноярск ГЭС-тиң тудууна бо экскаватор мунду кубометр довракты узуп төккен. Ам ол маана оон-даа хөйү узуп төгери билдинер.

Техника-биле кады чаа черге тудугжу-механизаторлар база кээп турарлар. Хөй-хөй чылдарда мөөннеттинген арга-дуржулгазы оларга Енисейниң чагырып алырында дузалар.

Экскаваторжу В. Таций маана база-ла Дивногорскиден чедип келген. Орта Тацийге коммунист күш-ажылдын шалыпчызы деп атты тывысқан. Ол күндүгү адын Виталий эки ажил-ижи-биле мында база-ла балыктап турары өөрүнчүг.

Саянның күчүмени

Чуртталга — амыдыралдың тудугларыңе улуг кичээ-гей база салдынып турар. ГЭС-тиң тудугулары чурттаар байжынар Карлов кызаанында болгаш Майна сууржушта дүргөн өзүп турар.

Ол байжынарда чурттаар кижилерин, тудугчуларының, инженер-техниктиг ажилдакчыларын амыдырал-чуртталгазынга таарымчалыг байдалдары тургун дээр бугу-ле аргаларын хергелеп турар.

Сөөлүг чурк бо: «Ленгидропроектинин» проект бөдүңүн начальнын А. Б. Гаджиев, Саян ГЭС-тиң кол инженери О. В. Крат болгаш улуг топограф А. Н. Гребнев олар чоокта чаа бир чуртталга кварталын туудар дугайында актыга ат салганын.

ре бедиң плотиназы туттунар. Ол плотина тургустунар, Енисейниң кижиге ийи удаа чагыртканы ол болур.

Келр удеги ГЭС-тиң турар черинге бо чылдан эгелде чаа-чаа хөй — техниканы экепел турар.

Дивногорскиден 600 тонна ар баржалар сөөрткөн дистанчек суднолар мында бар.

Боттарының алган хулаалелерин судночулар алдарлы-биле күөсеткенер. Олар техниканың тудугта амыг уде эргежок чугулазы, кижын оңу кургаг чер оору-биле сөөртүп чедирини бергезин эки медереп билгенер.

Күшүгү экскаваторлар, бульдозерлер баржалар боттары-ла дүже кылаштажып келгенер. Бурунгаар чоруптарыңа олар кажан-даа беленер.

Красноярск ГЭС-тиң тудууна бо экскаватор мунду кубометр довракты узуп төккен. Ам ол маана оон-даа хөйү узуп төгери билдинер.

Техника-биле кады чаа черге тудугжу-механизаторлар база кээп турарлар. Хөй-хөй чылдарда мөөннеттинген арга-дуржулгазы оларга Енисейниң чагырып алырында дузалар.

Экскаваторжу В. Таций маана база-ла Дивногорскиден чедип келген. Орта Тацийге коммунист күш-ажылдын шалыпчызы деп атты тывысқан. Ол күндүгү адын Виталий эки ажил-ижи-биле мында база-ла балыктап турары өөрүнчүг.

Чуртталга — амыдыралдың тудугларыңе улуг кичээ-гей база салдынып турар. ГЭС-тиң тудугулары чурттаар байжынар Карлов кызаанында болгаш Майна сууржушта дүргөн өзүп турар.

Ол байжынарда чурттаар кижилерин, тудугчуларының, инженер-техниктиг ажилдакчыларын амыдырал-чуртталгазынга таарымчалыг байдалдары тургун дээр бугу-ле аргаларын хергелеп турар.

Сөөлүг чурк бо: «Ленгидропроектинин» проект бөдүңүн начальнын А. Б. Гаджиев, Саян ГЭС-тиң кол инженери О. В. Крат болгаш улуг топограф А. Н. Гребнев олар чоокта чаа бир чуртталга кварталын туудар дугай

